

Disraeli och den litterära egenterapin

Som en superb politiker och internationell förhandlare brukar Benjamin Disraeli anses. Han var inte bara en suverän parlamentstalare utan även en mästerlig strateg, vars synsätt var både traditionellt och djupt radikalt. Disraeli var ärelysten och tidigt inställd på att bli premiärminister. Hans idé om att förena »the two nations» ledde till en rad sociala reformer och gav torypartiet stöd bland nya arbetarväljare. Disraeli bidrog även till att förverkliga några av Englands imperiedrömmar.

En kärlekslös barndom

Få känner till att Benjamin Disraeli som ung man – mellan 22 och 27 års ålder – led av svår nervositet med depressiva inslag, vilket ansågs sammanhånga med hans uppväxt. Denna överskuggades av hans störda relation till modern, som uppenbart behandlade sin ende son med en betydande känslökyla.

Disraeli började tidigt använda sin litterära talang som ett medel att nå inre balans. I den roman som bäst skildrar hans psykologiska utveckling, *Contarini Fleming* från 1832, skriver han: »Jag var vid den tiden djupt övertygad om att livet skulle te sig outhärdligt om jag inte var den största av människor» och »Jag skulle verkligen ha tagit livet av mig om jag inte haft stöd i min ambition som nu för varje dag livar mig så att lusten att utmärka mig och handla djärvt rasar i min själ.»

Gjorde lycka i Londons sällskapskretsar

Som kompensation för en kärlekslös barndom framstår Disraelis jakt på politiska positioner som begriplig, lika så hans försök att vinna rykte i Londons societet. Med later och en klädstil som förenade tidiga dandyideal med de romantiska diktarnas självbespeglade trötthet, gjorde han lycka i huvudstadens sällskapskretsar. Vid 22 års ålder befann sig Disraeli likväl i en så pass svår kris att han övergav alla tankar på universitetsstudier. Han ägnade sig fortsättningsvis åt en oplanerad läsning men tröttnade snabbt på det han företog sig.

Disraeli led av att inte bli bekräftad och blev alltmer självupptagen. Det plågade honom att inte ha nått längre i samhället. En kollaps inträffade så efter att han en tid ägnat sig åt spekulativa aktieaffärer och även sökt vinna stöd hos kända finansmän för att nå en publicistisk ställning. Tecken tyder på att Disraeli helt enkelt blev »utbränd» för

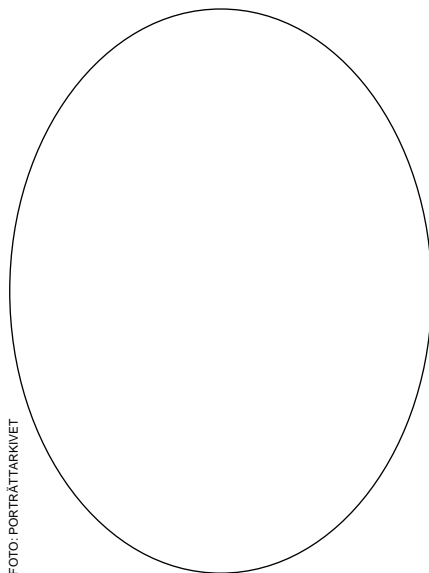

FOTO: PORTRÄTTARKIVET

Benjamin Disraeli, Earl of Beaconsfield (1804–1881), statsman och författare.

att använda dagens terminologi. I beskrivningen av hans fall talas det om att sjukdomen föregåtts av »frenesi» med benägenhet att satsa allt på ett kort.

Långt före Sigmund Freud

Disraeli behandlades av flera läkare. Hans besvär beskrevs ömsom som kronisk hjärninflammation eller hjärnfeber, ömsom som neurasteni och hypokondri. Störd aptit och dålig sömn ingick i sjukdomsbilden. Hans oupphörliga sysslande med sina symtom tycktes – som ofta sker – förvärra dem.

Diagnostiken vid denna tidpunkt präglades i hög grad av en somatisk grundsyn. Psykisk sjukdom är en hjärnsjukdom, hette det bland annat. Det finns skäl att erinra om att detta utspelades långt före Sigmund Freud. En tolkning som läkarna gav var att det tillstånd som Disraeli befann sig i berodde på att hjärnhinnan inflammerats genom en ökad blodcirkulation. Vid ett tillfälle ordinerades han sålunda digitalis för sin depression, och hävdade att han genom detta medel tidvis befann sig i »trance». Det är inte uteslutet att denna kan ha berott på överdosering. Själv hävdade Disraeli långt efter sitt tillfrisknande att hans läkare varit »kvackare», och att han därför snart själv börjat sköta sin behandling.

Förverkligade sina drömmar

Richmond och Post kallar honom en »framgångsrik narcissist». Framgången

låg förstås i att han, till skillnad från andra drabbade, i mycket förmådde förverkliga sina önskedrömmar och inte minst vinna en publik, något som bidrog till att minska hans känsla av underlägsenhet.

Senare fick Disraeli korta återfall av sina besvär. Även sedan han ingått äktenskap och kommit in i en etablerad statsmannaroll plågades han av självkritik och lynnessvängningar.

Framstod som svårtydbar likt en sfinx

Arbetet i parlamentet var påfrestande med krävande sittningar in på småtimmarna. Disraeli tog nog sin uppgift på allvar men betonade samtidigt politikens drag av kallt spel. Kritik och hån tycktes utifrån sett inte beröra honom. Han framstod som kall och svårtydbar likt en »sfinx». Mot dem som angrep honom hyste han agg och ironi och sarkasmer blev hans sätt att försvara sig. Han framstod i många ögon mer som en äventyrare med drag av artist än som en politiker.

Att skriva romaner blev för Disraeli ett sätt att leka med roller, och härigenom söka utmejsla sin identitet. Sålunda kunde han ge en helt osminkad bild av sig själv, sin känsla av bristfällighet eller direkt väsenlöshet. I romanerna kunde kompenserande drömmar gestaltas och fantasin i ökande mån tyglas för att tjäna icke-egoistiska mål.

»Outsidern som kom in»

Disraelis framträdande präglades av hysteroida drag. Han hade en klar benägenhet att dramatisera sig själv som person. Bilden påminner om tidens litterära genier; Byron, Poe och Shelley. Liksom dessa kämpade Disraeli för att bli accepterad och inordnad i samhället.

Den viktoriańska tiden var i förvånande grad beredd att förstå och sympatisera med den som led av psykisk ohälsa. Disraeli var »outsidern som kom in», som Walter Allen så riktigt har uttryckt det. Den berömde premiärministerns väg från »utbrändhet» till framgång och relativ harmoni är på mer än ett sätt lärorik att följa.

*Carl Johan Ljungberg
Lennart Ljungberg
Stockholm*

Referens

Richmond C, Post J M. Disraeli's crucial illness. Cambridge University Press, 1998.